

Nacionalinė konferencija
Filosofija Lietuvoje ir Lietuvos filosofija

Pranešimų tezės

Dalius Viliūnas (LKTI). *Apie Lietuvos filosofijos tyrimų mokyklą, kurią galima būtų kurti. In memoriam Romanui*

Plečkaičiui.

Dalius Jonkus (VDU). *Ar egzistuoja fenomenologinės filosofijos tradicija Lietuvoje?*

Mantautas Ruzas (VU). *Pozityvioji ir negatyvioji Tikrovės tematizacija (Šliogeris ir Baudrillard'as)*

Evaldas Nekrašas ir **Jonas Dagys** (VU). *Analitinė kalbos ir mokslo filosofija Lietuvoje.*

Alvydas Jokubaitis (VU). *Filosofinės politinių nesėkmių priežastys.*

Rita Šerpytė (VU). *Hermeneutika ir nihilizmas arba apie filosofijos „lietuvišką“ tapatybę*

Augustinas Dainys (VPU). *Ištikimybė esąčiai kaip pamatinis Lietuvos filosofijos orientyras*

Aldis Gedutis (KU). *Filosofija Lietuvoje po 1989 m.: ką apie tai byloja lietuviški akademiniai žurnalai?*

Algis Uždavinys (LKTI). *Filosofija ir filosofinis diskursas Lietuvoje: tapatybės ir mėgdžiojimo problema.*

Marius Povilas Šaulauskas (VU). *Filosofijos originalumas ir originalumas filosofijoje*

2010.05.07

Vilnius

Dalius Viliūnas

Apie Lietuvos filosofijos tyrimų mokyklą, kurią galima būtų kurti. In memoriam Romanui Plečkaičiui

Konferencijos kvietimas pateikia nemažą klausimyną, signalizuojantį apie Lietuvos filosofijos naujos savirefleksijos būtinumą. Kalbant medicinos terminais, sveikatos patikrinimas, ligos istorijos peržiūra, numatant būsimas radikalaus ar tik profilaktinio gydymo priemones – visiškai normalus, tradicinis gyvo ir net apysveikio filosofinio paciento poelgis. Pranešime remiantis sveiko proto argumentais ir būtinu empirinių duomenų minimumu, atsakoma į didžiąją iškeltų klausimų dalį. Į klausimus „ar“ – teigiamai (išskyrus paskutinį „ar“ klausimą). Užduoti filosofiniai klausimai „kaip“ yra savirefentiški, taigi teikia duomenų apie Lietuvos filosofiją: ji kartais silpniau, kartais stipriau užduoda klausimus, kartais triviali, kartais originali, kartais deklaratyviai provokatoriška, sykais nerimauja dėl savo tradicijų bei mokyklų ir t.t. „Lietuvišką filosofiją“ siūloma laikyti didesnės aibės „filosofija Lietuvoje“ elementu, joje atliekančiu dvi funkcijas a) filosofškai interperuojančiu šalies aktualybes (Pvz., G. Beresnevičiaus kvazifilosofiniai darbai; b) išreiškiančiu tautinį charakterį. Laikantis kantiškojo lietuvių charakterio apibūdinimo, šią filosofiją reprezentuoja A. Šliogerio filosofinė kūryba. Antroji pranešimo dalis skirta prof. Romano Plečkaičio kurtos Lietuvos filosofijos istorijos tyrinėjimų mokyklos atminimui. Plečkaičio „dirbtuvė“, jos programa egzistuoja ir ją galima panaudoti: metodologinis aparatas, instrumentarijus paruoštas, darbų sritys numatytos, esminės problemos išdiskutuotos, pavyzdžiai yra, tik kviestini darbininkai.

Dalius Jonkus

Ar egzistuoja fenomenologinės filosofijos tradicija Lietuvoje?

Fenomenologinės filosofijos recepcija Lietuvoje visų pirma galėtų būti siejama su Vosyliaus Sezemano bandymu inkorporuoti Husserlio fenomenologiją į savąją gnoseologijos sistemą. Tačiau tolimesnė fenomenologinės filosofijos sklaida Lietuvoje sietina su Heideggerio, o ne su Husserlio filosofijos įtaka. Lietuvoje panašiai kaip ir kitose Europos šalyse fenomenologija buvo suprasta kaip bandymas sukurti gryniosios sąmonės doktriną, kuri kaip „griežtas mokslas“ galėtų pagrįsti kitas mokslines disciplinas. Atsisakant mokslškumo fenomenologinė filosofija buvo transformuojama į antropologinę, egzistencinę ir hermeneutinę filosofiją. Antanas Maceina ir Juozas Girnius egzistencinę filosofiją jungė su teistiškai orientuota religijos filosofija. Arvydas Šliogeris, Arūnas Sverdiolas ir Tomas Sodeika interpretuoja fenomenologiją per Heideggerio „egzistencinio mąstymo“ prizmę. Pranešimo tikslas parodyti, jog fenomenologinės filosofijos interpretacijų įvairovė ne paneigia, bet patvirtina fenomenologinės filosofijos tradicijos egzistavimą Lietuvoje.

Mantautas Ruzas

Pozityvioji ir negatyvioji Tikrovės tematizacija (Šliogeris ir Baudrillard'as)

Tikrovės ontologinio statuso problemos sprendimo atžvilgiu išskirtinos dvi postmoderniosios filosofijos teorinės pozicijos. Pirmajai pozicijai (Lacanas, Badiou, Žižekas) Tikrovės ontologinio statuso klausimas išlieka probleminis: Tikrovė traktuojama kaip meta-diskursyvinis branduolys, esantis anapus simbolių fikcijų, tačiau vienokiu ar kitokiu būdu koreliuojantis su simbolių plotme. Kraštutine šios pozicijos versija galima laikyti žymiausio Lietuvos mąstytojo Arvydo Šliogerio filosofiją. Antroji pozicija (Foucault, Lyotard'as) įvardintina kaip semiologinis reduktyvizmas, postuluojančias, jog bet koks patirtinis būvis yra inkorporuotas visą apimančiame simbolių fikcijų mediume, todėl Tikrovė esą autoreferentiškas simbolinis konstruktas. Kraštutinės šios pozicijos versijos – Derrida ir Baudrillard'o filosofijos.

Šliogerio ir Baudrillard'o filosofinės koncepcijos pasirinktinai kaip opoziciniai paradigminiai skirtingų Tikrovės „teorių“ pavyzdžiai. Šliogerio filosofijoje Tikrovės ontologinis statusas tematizuojamas parodant tai, kas *yra*, ir tai, kas *nėra* Tikrovė. Tuo tarpu Baudrillard'as Tikrovės ontologinio statuso problemškumą eliminuoja operuodamas išimtinai negatyviuoju diskursu, t. y. tematizuodamas tik tai, kas *nėra* Tikrovė.

Šliogerio filosofija yra grindžiama ambivalentiška ontologine prielaida, jog metadiskursyvinė Tikrovė funkcionuoja galutinio referento statusu, kuris yra tematizuojamas kaip juslinė substancija (Esmas), tačiau pati juslinė substancija kaip galutinė simbolizacijos riba neredukuojama į jokią reikšmės sistemą. Baudrillard'o filosofija grindžiama semiologinio reduktyvizmo prielaida, jog reikšminės nuorodos į metadiskursyvinę Tikrovę yra autoreferentiški simboliniai konstruktai (simuliakrai), todėl bet koks bandymas Tikrovę apibrėžti pozityviai esą sukuria negatyvų efektą – kitų autoreferentiškų simbolių konstruktų gamybą.

Evaldas Nekrašas ir Jonas Dagys
Analitinė kalbos ir mokslo filosofija Lietuvoje

Skirtingai nei Vakaruose, Lietuvoje XX a. pirmoje pusėje analitinė kalbos ir mokslo filosofija nebuvo plėtojama. Pirmaisiais pokario dešimtmečiais šia problematika domėtasi ne daugiau, nei tai buvo būtina bendriesiems logikos ar filosofijos istorijos tyrimų poreikiams tenkinti. Kiek daugiau ją išmanė turbūt tik Romanas Plečkaitis. Situacija iš esmės pasikeitė XX a. 8-jame dešimtmetyje, kai kalbos ir mokslo filosofijos problemos Lietuvoje pirmą kartą buvo pradėtos tyrinėti remiantis analitine (o ne marksistine) tradicija. Vilniaus universitete Evaldas Nekrašas apsigynė kandidato (jį šiandien vadintume daktaro) disertaciją, skirtą tikimybės empirinės interpretacijos analizei (1971), o Rolandas Pavilionis – disertaciją apie natūralios kalbos sintaksės ir semantikos loginį santykį (1973). Devintajame dešimtmetyje jie apgynė ir daktaro (šiandien sakytume habilituoto daktaro) disertacijas.

Kalbos ir mokslo filosofijos tyrimų plėtrą lengvino ta aplinkybė, kad tuo metu, dominuojant, aišku, kaip ir anksčiau, marksistinei filosofijai, bet politiniam režimui kiek liberalėjant, kalbos ir mokslo filosofijos problemų tyrimas imtas traktuoti kaip ideologiškai palyginti neutralios (skirtingai, pavyzdžiui, nuo politinės filosofijos) ir, maža to, mokslo pažangą galinčios paspartinti studijos. Be to, tokio pobūdžio tyrimai, kuriuose sunku, net ir norint, aptikti kokių nors marksistinės filosofijos įtakos pėdsakų, jau buvo pradėti vykdyti Maskvoje, Sankt Peterburge (Leningrade), Kijeve ir Novosibirske. 1982 m. Palangoje įvyko VIII Visasąjunginė logikos ir mokslo metodologijos konferencija (tai liudijo platesnį lietuvių tyrinėtojų darbų vertės pripažinimą), o 1987 m. Maskvoje buvo surengtas VIII Tarptautinis logikos, metodologijos ir mokslo filosofijos kongresas, kuriame pranešimus skaitė ir pirmieji šios problematikos tyrinėtojai lietuviai. Filosofijos sritis, kurioje beveik nebuvo ideologinių suvaržymų, traukė ne vieno mūsų filosofo dėmesį.

Apžvelgiant analitinės kalbos filosofijos darbus, būtina išskirti Pavilionio monografiją *Kalba. Logika. Filosofija* (1981; vėliau kitais pavadinimais, bet panašiu turiniu pasirodžiusią rusų ir anglų kalbomis) bei Algirdo Degučio monografiją *Kalba, mąstymas ir tikrovė* (Язык, мышление и действительность, 1984). Abu filosofai sistemingai analizavo naujausias reikšmės teorijas, pateikdami savitą jų kritiką (Pavilionis daugiausiai remdamasis N. Chomskio ir J. Fodoro, Degutis – W. Sellarso ir P. Strawsono darbais), tačiau į jokią atvirą tarpusavio polemiką nesileido. Nors ir stokojantys tiesioginių teorinių tarpusavio sąsajų, Pavilionio ir Degučio darbai papildė vienas kitą. Galima kalbėti apie juos vienijančias metodologines nuostatas, pvz., kritinį požiūrį į mentalistines bei biheivioristines reikšmės teorijas, taip pat pastangą pabrėžti neverbalinius konceptualinių sistemų aspektus ir empirines tokių sistemų formavimosi sąlygas.

Analitinės kalbos filosofijos problematika taip pat domėjosi Mindaugas Japertas, 1998 m. apgynęs daktaro disertaciją *Reikšmės ir tiesos santykio problema šiuolaikinėse reikšmės teorijose*. Paminėtini ir Nijolės Aukštuolytės tekstai, skirti kalbos ir pažinimo santykio Fregės ir Wittgensteino filosofijoje analizei.

Pirmu stambesniu lietuvišku darbu mokslo filosofijos srityje buvo Nekrašo monografija *Loginis empirizmas ir mokslo metodologija* (1979). Plėtodamas savo tyrimus mokslo hipotezių tikimybinio vertinimo srityje ir daugiau remdamasis ne empirine, o logine tikimybės interpretacija, sulig kuria tikimybė traktuojama kaip hipotezės patvirtinimo empiriniais duomenimis laipsnis, 1987 m. jis rusų kalba paskelbė monografiją *Tikimybinis žinojimas* (Вероятностное знание), 1992 m. išverstą ir išleistą Lenkijoje, kurioje iki šiol plėtojami dar trečiajame XX a. dešimtmetyje pradėti aukšto lygio mokslo filosofijos tyrimai.

Mokslo filosofijos tema disertacijas gynė Skirmantas Jankauskas ir Skaistė Laskienė, nors vėliau juos ėmė dominti kitos filosofijos problemos. Tarp tyrinėtojų, iki šiol dirbančių mokslo filosofijos baruose, pirmiausiai reikėtų

paminėti Albiną Plėšnį, daug nuveikusį nagrinėjant istorinę mokslo filosofijos mokyklą bei filosofijos ir mokslo santykį. Svarbiausiu ligšioliniu jo darbu šioje srityje (greit pasirodys ir nauja knyga) yra *Metafizinių idėjų reikšmė gamtos mokslo plėtrai* (1999). Mokslo filosofijos ir mokslo istorijos sąsajas tyrinėja Juozas Algimantas Krikštopaitis, mokslinio racionalumo ir mokslo tiesos problemas – Nijolė Radavičienė (Lomanienė), mokslo konceptualinės raidos klausimus – Edmundas Adomonis, mokslo raidos socialinį kontekstą – Aldis Gedutis. Gerokai išplėtęs savo tyrinėjamos problematikos ratą, kuris dabar apima viso (o ne vien tik loginio) pozityvizmo raidą ir ne vien tik jo mokslo filosofiją, didoką monografiją *Pozityvus protas: jo raida ir įtaka modernybei bei postmodernybei* (2010, spaudoje) parengė Evaldas Nekrašas.

Analitinė kalbos ir mokslo filosofija buvo turbūt pirmoji nemarksistinės filosofijos kryptis, pradėta plėtoti tarybinėje Lietuvoje. Todėl jos reikšmė plečiant Lietuvoje filosofinių tyrimų problematiką ir keičiant jų metodologinius pagrindus, XX a. 8-jame ir 9-jame dešimtmečiuose buvo tikrai didelė. Vėliau, nepriklausomybės sąlygomis, prieš filosofų akis atsivėrus naujoms tyrimų erdvėms, ir nemažai jų daliai pasidavus postmodernizmo ar kitų filosofijos krypčių vyliui, jos reikšmė, aišku, ėmė mažėti. Tose kryptyse minčių aiškumo ir samprotavimų griežtumo standartai paprastai žemesni nei analitinėje filosofijoje, todėl jos daug kam yra patrauklesnės. Tačiau analitinės tradicijos įtaka Lietuvoje ženkliai juntama iki šiol, taip pat ir už kalbos bei mokslo filosofijos ribų, pavyzdžiui, informacijos visuomenės analizei skirtuose Mariaus Povilo Šaulausko darbuose (jis nagrinėjo taip pat ir analitinės bei hermeneutinės filosofijos santykį), sąmonės filosofijos problematiką tyrinėjančio Jono Dagio bei priežastingumo sampratą aiškinančio Vytauto Grendos tekstuose.

Alvydas Jokubaitis

Filosofinės politinių nesėkmių priežastys

„Filosofijos“ ir „politinių nesėkmių priežasčių“ sugretinimas šiandien kelia įtarimą. „Priežastys“ dažniausiai siejamos su politikos mokslu, o ne politikos filosofija. Sovietinis marksizmas kalbėjo apie egzistavusio politinio režimo sėkmių priežastis. Posovietinė Lietuvos filosofija tęsia šią tradiciją. Dabar kalbama apie liberalios demokratijos sėkmes. Šis politinis režimas suvokiamas kaip turintis trūkumų, bet vengiama kalbėti apie filosofines jo nesėkmių priežastis. Užmirštama, kad pasirinkus netinkamą filosofiją, galima sulaukti ne mažesnių praktinių nesėkmių, negu pasirinkus netinkamą mokslinį priežasčių aiškinimą. Norėdami atlikti savo misiją, Lietuvos filosofai turi sugrįžti prie apmąstymų apie filosofines liberaliosios demokratijos prielaidas. Faktais besiremiantis politikos mokslas negali kalbėti apie politinio režimo kaip visumos sėkmių ir nesėkmių priežastis. Politikos filosofija yra pagrindinė disciplina, galinti pasipriešinti politikos mokslų konformizmui.

Rita Šerpytė

Hermeneutika ir nihilizmas arba apie filosofijos „lietuvišką“ tapatybę

Dažnas su kontinentine tradicija save tapatinantis dabarties Lietuvos filosofų tekstas yra vienaip ar kitaip „įsipareigojantis“ vadinamajam fenomenologiniam-hermeneutiniam „metodui“. Tokį „įsipareigojimą“ galime išskaityti ne tik daktaro disertacijų įžangose, bet ir straipsnių bei monografijų įvaduose. Čia turimi galvoje kaip tik ne tiek hermeneutikos istorijai skirti tekstai, o įvairios filosofinės problematikos tekstai, praktikuojantys minėtą „metodą“ ar kaip kitaip atstovaujantys hermeneutiniam „požiūriui“.

Čia ir bus pamėginta iškelti klausimą, kokia hermeneutikos samprata vadovaujama Lietuvoje, tapatinant savo „elgseną“ filosofijoje su hermeneutine „elgsena“. Bandant atsakyti į šį klausimą, viena vertus, bus siekiama išryškinti XX a. hermeneutikos europinės plėtotės esmingus momentus bei XX a. kontinentinės filosofijos tapimą hermeneutine filosofija; kita vertus, - bandoma atskleisti europinių idėjų raišką Lietuvos filosofų tekstuose.

Momentas, kuris dažniausiai išleidžiamas iš akių, vienaip ar kitaip „išpažįstant“ filosofijos hermeneutinę tapatybę, yra hermeneutikos santykis su metafizika. Ar šis santykis yra kaip nors reflektuojamas Lietuvos filosofų darbuose? Ar galima brėžti aiškesnę ribą tarp metafizinei tradicijai ir hermeneutinei tradicijai priskirtinų lietuvių autorių tekstų?

Postmodernioji hermeneutika savo pašaukimą atpažįsta kaip nihilistinį pašaukimą. Ar šiuolaikinis lietuviškasis filosofinis diskursas pretenduoja tokį pašaukimą realizuoti?

Ir galiausiai – kaip nihilistinė hermeneutika pakoreguoja požiūrį į (filosofijos) tapatumo problemą?

Augustinas Dainys

Ištikimybė esačiai kaip pamatinis Lietuvos filosofijos orientyras

Šiandieninėje Lietuvos filosofijoje galima išvelgti tris pagrindines ir tarpusavyje sąveikaujančias paradigmas: 1) analitinės filosofijos paradigmą, 2) fenomenologinės filosofijos paradigmą ir 3) postmoderniosios filosofijos paradigmą. Nors kiekvienos iš šių paradigmų konceptuali schema yra perimta iš svetimų filosofinių tradicijų, tačiau Lietuvos filosofai, dirbantys vienos konkrečios minėtos paradigmos rėmuose, ją praturtina specifišku Lietuvos filosofijai būdingu argumentavimo būdu, kurį galima nusakyti kaip ištikimybę esačiai. Ištikimybė esačiai yra: 1) filosofo angažavimasis anapus filosofinio proto mąstomų teiginių esančios tikrovės atžvilgiu; ir 2) ontologinio statuso suteikimas anapus filosofuojančio proto mąstomų teiginių esančiai tikrovei.

Šias tezes iliustruoja šie Lietuvos filosofų mąstymo pavyzdžiai ir filosofemos.

Analitinės filosofijos paradigmoje dirbantys filosofai nors ir kritikuoja naivios ir nekritinės tikrovės duoties mitą, tačiau tiesioginės tikrovės patirties neredukuoja į intersubjektyvią kalbinę konvenciją. A. Degutis teigia, jog jutiminiams duomenims turi būti taikoma „teisingumo prezumpcija“, o R. Pavilionis teigia subjektyvios prasmės kaip individualaus tikrovės patyrimo primatą intersubjektyvumo struktūrų atžvilgiu. Fenomenologinės filosofijos paradigmoje dirbantys filosofai akcentuoja anapus kalbos esančios tikrovės patyrimą. Šią orientaciją išreiškia A. Šliogerio daikto metafizika, T. Sodeikos autentiško žmogiško patyrimo paieškos, A. Sverdiolo kultūros daikto mąstymas. Postmoderniosios filosofijos paradigmoje dirbanti J. Baranova nors rafinuotai aprašo filosofinių ir literatūrinių tekstų prasmes, tačiau sykiu akcentuoja anapustekstinę intrigą su teksto autoriumi.

Mano manymu, ištikimybės esačiai orientaciją, kurią liudija tiek analitinėje, tiek fenomenologinėje, tiek ir postmodernioje paradigmoje dirbantys filosofai, galima pripažinti kaip labiausiai reprezentuojančią Lietuvos filosofijos veidą. Šalia paskutinį dešimtmetį Lietuvos filosofų diskutuotos graikiško ir žydiško mąstymo alternatyvos mano galva galima išskirti ir lietuviško mąstymo ir jausenos alternatyvą. Jei graikišką filosofinio mąstymo alternatyvą išreiškia žingeidus ir besistebintis protas, o žydišką mąstymo alternatyvą išreiškia orientacija į tarpasmeninius santykius, tai lietuviško mąstymo ir jausenos alternatyvą išreiškia orientacija į esatį, kurią geriausiai iliustruoja lietuviško meno paliudyta gamtos pajauta.

Literatūra:

1. Baranova J. 2009. Baimė nuskęsti. Vilnius: Apostrofa.
2. Degutis A. 2007. Kalba, pažinimas ir veiksmas. Vilnius: Versus Aureus.
3. Pavilionis R. 2005. Prasmė ir tapatumas *arba* Kelionė į save. Vilnius: Lietuvos mokslas.
4. Sodeika T. 1993. Filosofija anapus pasakojimo. In Naujasis Židinys. Nr. 9
5. Sodeika T. 1996. Apie metafiziką: septynios situacijos su interpais bei komentarais In: Naujasis Židinys. Nr.: 9.
6. Sverdiolas A. 2007. Kultūros filosofija. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.
7. Šliogeris A. 1988. Daiktas ir menas. Vilnius: Mintis.

Aldis Gedutis

Filosofija Lietuvoje po 1989 m.: ką apie tai byloja lietuviški akademiniai žurnalai?

Šiuolaikinei Lietuvos filosofijai simboliškai bene svarbiausi 1989 metai, žymintys politines, ideologines, institucines bei akademinės transformacijas: 1988 m. gruodžio 20 d. panaikintas SSRS filosofų draugijos Lietuvos skyrius ir įkurta Lietuvos filosofų draugija (LFD), spaudoje apie tai paskelbta tik 1989 m. sausio 11 d.; pradėtos filosofijos studijos atkurtame Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete; atkurtas Vytauto Didžiojo universitetas su Filosofijos katedra ir filosofijos studijomis.

Tačiau ar simboliniai 1989 m. pokyčiai reiškia ir realias permainas lietuviškoje filosofijoje? Akivaizdu, kad keitėsi autoritetai, išsiplėtė tematika, daugėjo autorinių ir verstinių filosofinių tekstų. Visgi kyla klausimas, ar Lietuvos filosofijoje susikūrė (ar bent pradėjo kurtis) matoma(-os) mokykla(-os) bei aiškiai identifikuojama(-os) tradicija(-os)? Iš pirmo žvilgsnio atsakymas lyg ir turėtų būti teigiamas, mat žodžiai „mokykla“ ir „tradicija“ neretai vartojami kartu su žodžiais „Lietuva“ ir „filosofija“ bei jų vediniais. Pvz. lietuvišką filosofinę tradiciją nurodo Sverdiolas (1989), Jokubaitis (1994), Stoškus (1995), Mikelaitis (1996); lietuviškos filosofijos mokyklas mini Jokubaitis (1994), Stoškus (1995), Putinaitė (2001), Juodka (2002), Šliogeris (1995 ir 1998). Tačiau ieškant tų mokyklų ar tradicijų apraiškų bei ženklų, kyla įtarimas, kad tokios vartosenos yra veikiau retorinė priemonė, o ne įvykusio fakto konstatavimas. Todėl svarbu išsiaiškinti, ar tos mokyklos ir tradicijos išties matomos. Kitaip tariant, pagrindinis šio tyrimo tikslas – bandyti „pamatyti“ ir identifikuoti mokyklas ir tradicijas, arba paneigti jų egzistavimą.

Terminas „filosofinė tradicija“ (filosofinė mokykla – tradicijos atmaina) reiškia tam tikrų idėjų, svarstomų klausimų, nagrinėjamų problemų, atliekamų tyrimų, naudojamų metodų visumą, kuri yra bendra mažiausiai dviems filosofų kartoms. Tradiciją galima identifikuoti taikant tokius kriterijus kaip idėjų ir temų perimamumas, jų tęstinumas, kolegų bendradarbiavimas, diskusijos, dialogai, kritika ir atsakymai į ją.

Tyrimo, siekiančio identifikuoti filosofines tradicijas (ir/ar mokyklas) Lietuvoje, objektas – lietuviški akademiniai žurnalai, kuriuose didžiausia autorių bei idėjų įvairovė ir filosofinių tekstų koncentracija – „Problemos“, „Filosofija. Sociologija“ ir „Logos“. Chronologinė apimtis – straipsniai publikuoti nuo 1989 iki 2009 metų. Tyrimo metu siekiama išnagrinėti lietuvių filosofų citavimo bei tarpusavio komunikavimo strategijas ir (esant galimybei) ieškoti kriterijų, įgalinančių identifikuoti filosofinės tradicijos buvimą. Pagrindinis dėmesys skiriamas šiems klausimams: kiek dažnai, koku būdu ir kokiuose kontekstuose lietuvių filosofai cituoja ir mini savo kolegas? Ar citavimas ir kolegų (pa)minėjimas leidžia identifikuoti tradicijai būdingus santykius tarp Lietuvos filosofų (mokytojas – mokinys, proponentas – oponentas, sąjungininkas – kritikas ir kt.)? Kokie lietuviški filosofiniai tekstai dažniausiai naudoti 1989 – 2009 metais ir kokios jų citavimo bei minėjimo priežastys?

Minima literatūra:

- Jokubaitis A. 1994. Lietuvos filosofinė tradicija postmodernizmo akivaizdoje // Naujasis Židinys, 1994, Nr. 11.
Juodka B. 2002. Vienintelė mokslo problema – finansų stygius (A. Bačiulio interviu su B. Juodka) // Veidas, 2002 m. spalio 17 d., Nr. 42.
Mikelaitis G. (sud.). 1996. Lietuvos filosofinė mintis: chrestomatija. Vilnius: Aidai.
Putinaitė N. 2001. Ar esama Lietuvoje filosofijos? // Naujasis Židinys, 2001, Nr. 11.
Stoškus K. 1995. Postmoderniškas šokis ant Lietuvos filosofinės tradicijos. I - III // Kultūros Barai, 1995, Nr. 8 – 11.
Sverdiolas A. 1989. Įkurta Lietuvos filosofų draugija // Komjaunimo tiesa, 1989 m. sausio 11 d., Nr. 8 (11163)
Šliogeris A. 1995. Konservatoriaus išpažintys. Vilnius.
Šliogeris A. 1998. Mokytojas // Problemos 54.

Algis Uždavinys

Filosofija ir filosofinis diskursas Lietuvoje: tapatybės ir mėgdžiojimo problema

Remdamiesi P. Hadot siūloma filosofijos ir filosofinio diskurso perskyra, šiame pranešime mėginsime aptarti šiuolaikinės filosofijos sampratą, jos klasifikacijos socialinių vertybių skalėje, definicijos bei interpretacijos problemas Lietuvos kultūros ir mokslo transformacijų kontekste. Didžiausią dėmesį skirsime šiems klausimams: Kiek, kaip ir kodėl filosofinis diskursas Lietuvoje mėgdžioja kanonizuotus šiuolaikinio Vakarų pasaulio (arba antikos) filosofijos modelius? Ar nacionalinė-politinė ir kultūros edukacijos sistema turi būti mikrokosminis Vakarų pasaulio paradigmos atspindys – tikslus iš pašalies atėjusių (ir neva privalomų) stereotipų mėgdžiojimas? Galbūt filosofija *per se* yra istoriškai determinuotas antikos kultūros reiškinys, kurio vardą ir prestižą vėliau pasisavino su pirmine filosofijos prasme ir funkcija nesusijusios institucijos? Kodėl mums rūpi siauros regioninės ar nacionalinės tapatybės dalykai, tarsi iš tiesų būtų galima kalbėti ne tik apie Lietuvos, bet ir apie Kauno miesto ar kokios nors Perlojos respublikos filosofiją, jeigu ši „filosofija“ nėra viso labo subjektyvių išmonių kūrimas bei fantazijų propagavimas? Kokia „filosofija“ apskritai įmanoma šiuolaikiniame postindustriniame Vakarų pasaulyje, kurio klapčiuko ir imitatorės vaidmeniu mėgaujasi bestuburė Lietuvos valstybė? Norint atsakyti į šiuos klausimus, reikalingas visapusiškas ir išsamus mokslinis tyrimas, todėl mūsų pranešimas iš dalies tėra retoriniai tokio ateities projekto apmatai.

Marius Povilas Šaulauskas

Filosofijos originalumas ir originalumas filosofijoje

Pirma, filosofijos, kaip specifinės teorinės žiūros originalumas bent jau Vakaruose nenuginčijamai tepriskirtinas graikams. Būtent jie "atrado" ypatingą - teorinį, t.y. kreiptą dievop - bendrabūvio formą.

Antra, originalumas filosofijoje kaip tokią specifinę graikiškojo paveldo žiūrą tematizuojantis "atvejis", vėlgi - bent jau Vakaruose, - laikytinas pajėgumu joje *tikrai buvoti*. O tai reiškia buvoti, viena, *autentiškai*, t.y. atvirai savarankiškai ir, kita, *atidžiai deramai*, t.y. taip, kaip to reikalauja ši graikiškoji filosofinio paveldo žiūra.

Iš čia – kiek liūdnokas Buberio *imago mundi nova imago nulla!* Tačiau linksma, kad šis filosofinis nulis artimtetiniam nuliui tikrai nėra lygus. Filosofinio, neva "nulinio", originalumo gali siekti pats arba bent jau apsimesti nuoširdžiai jo siekiantis. Tokio prasmingo siekio ar seklios pretenzijos sėkmės kriterijai? O taip, išties abejotini! Bet tokios abejonės reikalauja mūsų filosofavimo tradicija, kurią steigia nuosekliai agoniška filosofinio bedrabūvio įvairovė: ji ne tik nevengia, bet ir širdingai geidžia kitokybės. Ir sykiu tegu ir abejotini kriterijai vis tiek būtini, nes ši tradicija lygiai taip pat griežtai reikalauja kuo aiškiau pamatomo originalumo net ir vis labiau besiplėtodama deindividualizuotais mokyklų bei kitų kolektyvinių darinių pavidalais.

Taip originalumo filosofijoje, antraip nei pačios filosofijos originalumo, kriterijų gausą lemia ne tik tai, kad neaišku, kurį ar kuriuos pasirinkti. Neaišku ir tai, ar šie endemiškai filosofiniai "originalumo filosofijoje" kriterijai yra, kad ir apčiuopiami, išties tinkami.

Be to, tokia kriterijų gausa nėra baigtinė aibė. Ji visuomet gali būti papildyta ir net yra *de facto* nuolat plečiama. Lemtinga tai, kad toks papildas performatyvus – jis ne tik postuluoja naują originalumo matą, bet ir jį tokiu postulavimu įvykdo, t.y. jį pritaiko ar, dar tiksliau, jį prisitaiko *ad se ipsum*. Tai dar labiau apsunkina filosofijos originalumo kriteriologijos, kuri būtų ir adekvati, ir endeminė, paieškas. Tačiau sykis tarsime, kad ieškotini ne endeminiai, o egzogeniniai, t.y. parafilosofiniai matai, ar nebus taip, kad *volens nolens* pripažinsime principinę ne tik originalumo filosofijoje, bet ir filosofijos originalumo kriterijų nebūtį?

Todėl Lietuvos filosofija, kaip ir Anglijos ar Australijos, yra oksimoronas pirmąją - filosofijos originalumo - prasme. Ir sykiu ji palieka vienintelė savastis antrąją - originalumo filosofijoje - prasme. Esama ir mūsųose tų, kurie "daro" filosofiją paisydami jos "kodėl ir kaip" palikties. Jau vien todėl, kad Vakarų filosofijos kitaip ir neįmanoma "daryti".

Tad klausdami apie lietuviškosios filosofijos originalumą tikrumoje visuomet klausiamo apie Vakarų filosofijos buvimą ir jos pavidalus Lietuvoje ar lietuvybėje. Ir jeigu tokiu buvimu neabejojame, negalime abejoti ir Lietuvos filosofijos originalumu - tegalime svarstyti tokio originalaus buvimo filosofijoje mastą ir vienokią ar kitokią jo mainą.